na teritorija. Taip pat buvo patikrintos dar dvi dujotiekio trasos atkarpos pelkės kranto kyšulyje ir kitame krante, kuriose atitinkamai iškasti 224 ir 216 m² dydžio plotai. Jokių radinių, kuriuos būtų galima sieti su žmogaus veikla, šiuose plotuose nerasta.

ALTONIŠKIAI PALEOLITHIC CAMP SITE

The Altoniškiai Palaeolithic camp site (Kaunas district) used to be situated in the upper reaches of the Šernupis rivulet (Fig. 2). Archaeological investigation of the camp was performed prior to the Kaunas–Šakiai gas pipeline construction. The central part of the camp was destroyed during the previous construction works. In the area excavated several flint–stone artefacts including a hafted arrowhead (Fig. 3), a blade of a bipolar core, a retouched blade and a flake were found. Flint–stone artefacts are characteristic to the Final Palaeolithic Assemblages of the Eastern Baltic.

ŠVENTOSIOS ARCHEOLOGINIS KOMPLEKSAS

Vygandas JUODAGALVIS

2005 m. rugpjūčio–lapkričio mėnesiais vyko archeologinė ekspedicija Šventojoje. Darbai buvo atliekami pagal ilgalaikių archeologinių tyrinėjimų ir žvalgymų programą KVAD užsakymu. Archeologiniai darbai vykdyti šiomis kryptimis: 1) archeologiniai kasinėjimai numatomų statybų ar kitokios ūkinės veiklos, keliančios grėsmę išlikusiems kultūriniams sluoksniams, vietose (Šventosios 26-oji gyvenvietė); 2) archeologiniai žvalgymai ir tyrinėjimai Šventosios archeologinio komplekso Š dalyje, apimančioje teritoriją tarp senojo ir naujojo plentų, vedančių į Šventosios miestelį, įtraukiant plotą į P nuo P kelio esančią R. Rimantienės tyrinėtą 2-ąją akmens amžiaus gyvenvietę.

Šventosios 26-os gyvenvietės tyrinėjimai. Šventosios 26-oji akmens amžiaus gyvenvietė buvo įsikūrusi buvusio ežerėlio-lagūnos R krante, 1,2 km į R nuo dabartinio Baltijos jūros kranto, 200 m į Š nuo naujai asfaltuoto kelio, vedančio nuo Liepojos–Klaipėdos plento link jūros per Maniškės kaimą (dabar Palangos miesto dalis). 2005 m. tiriamasis plotas buvo prišlietas prie 2004 m. ištirto ploto PV ir P kraštinių. Pagrindinė perkasa buvo išmatuota ariamos dirvos lauke. Pagal detalųjį Palangos miesto vystymo planą tiriamojo ploto vietoje turėtų būti nutiesta gatvė, iš Š juosianti privačių namų kvartalą. Pagrindinė perkasa buvo stačiakampio formos, 12 m ilgio V–R kryptimi ir 6 m pločio Š–P kryptimi. Prie Š sienelės dar buvo atidengtas 8 m² dydžio plotas, sujungiantis pagrindinę 2005 m. perkasą su šurfu. Be to, buvo iškasta 8 m² dydžio perkasa – 20 m į V nuo pagrindinės perkasos PV kampo. Iš viso 2005 m. buvo atidengtas ir ištirtas 88 m² dydžio plotas.

Tiriant Šventosios 26-ąją gyvenvietę taikyta tyrinėjimų metodika, paremta absoliučiai tiksliu visų radinių ir archeologinių objektų fiksavimu lazeriniu teodolitu. Lazerinis

teodolitas taip pat buvo naudojamas fiksuojant tyrinėto ploto stratigrafiją. Iš viso buvo atlikti 892 matavimai.

Gyvenvietės stratigrafija sluoksnių sudėtimi vienoda tiek pagrindinėje perkasoje, tiek šurfuose. Pagrindinės perkasos sienelėse buvo stebėti tokie sluoksniai: 30–50 cm storio armuo, kai kur susimaišęs su rudomis durpėmis; vietomis iki 40 cm storio rudos durpės su medienos liekanomis; vidutiniškai 20 cm storio rudai pilka gitija su kultūriniu sluoksniu; geltonas ir balkšvas paplautas smėlis, vietomis susimaišęs su žemiau slūgsančiomis durpėmis.

Gitijos sluoksnis dengė tik tyrinėto ploto ŠR dalį. Centrinėje dalyje gitijos neaptikta, kultūrinis sluoksnis slūgsojo iškart po suartos dirvos sluoksniu. Kitaip nei ankstesnių metų tyrinėjimuose, kai didžioji radinių dalis buvo aptikta pačioje viršutinėje gitijos sluoksnio dalyje, 2005 m. tyrinėjimų metu buvo aptiktas kultūrinis sluoksnis juodame ir pilkai gelsvame smėlyje, slūgsančiame žemiau gitijos. Kultūriniame sluoksnyje rasta pailgų ir apskritų duobių su keramikos sankaupomis, stambių, tačiau negilių stulpaviečių, 2 ugniavietės.

Keramika išlikusi kur kas geriau nei praeitų tyrinėjimų metu rastoji. Iš viso surasti 553 keramikos fragmentai. Geriausiai šukės išsilaikė duobėse, kuriose aptiktos sankaupomis. Kultūrinio sluoksnio viršutinėje dalyje šukelės menkos ir sunykę, tarp jų kelios ornamentuotos. Keramikos molyje yra mineralinės ir šamoto priemaišos.

Gyvenvietės kultūriniame sluoksnyje buvo aptikta akmenų, kurių dalis skaldyti ar suskilę, akmeninių tinklo pasvarų, titnaginių radinių, kaulų, gintarų. Daugiausia aptikta gintarinių radinių, tarp jų 23 sagos, 3 kabučiai, dirbinių ruošinių. Beveik visi gintariniai dirbiniai sulūžę, sveikų pasitaikė tik vienas kitas. Iš viso į radinių sąrašą įtraukta 590 gintarų, didesnė jų dalis daugiau ar mažiau apskaldyta, natūralių, žmogaus neapdorotų gintarų palyginti nedaug.

Iš titnaginių radinių išsiskiria rombiniai, trikampiai ir lapelio pavidalo strėlių antgaliai, grąžteliai, rėžtukas, gremžtukai. Iš viso aptikti 224 titnaginiai radiniai. Tarp akmeninių radinių pasitaikė vienas unikalus dirbinys – stambus gremžtas ar kirtiklis.

Žvalgomojoje perkasoje buvo užfiksuoti tokie sluoksniai: 40 cm storio velėna ir armuo; 10 cm storio maišyto gelsvo smėlio sluoksnis; 20 cm storio rudų durpių sluoksnis; 8 cm storio tamsios gitijos sluoksnis; 15 cm storio geltonas smėlis – kultūrinis sluoksnis; 25 cm storio geltono su organika – augalų liekanomis – smėlio sluoksnis, giliau – balkšvas smulkiagrūdis smėlis. Žvalgomosios perkasos kultūriniame sluoksnyje gausu radinių, ypač daug lipdytos keramikos, gyvūnų kaulų. Aptikta akmeninių tinklo pasvarų, žuvų kaulų.

Žvalgymai ir tyrinėjimai Šventosios archeologinio komplekso Š dalyje. Šventosios archeologinio komplekso Š dalis arba pagal ilgalaikių archeologinių žvalgymų ir tyrinėjimų programą 1-a tyrinėjimų zona apima teritoriją tarp dviejų asfaltuotų plentų į Šventosios miestelį.

Į P nuo pagrindinio kelio į Šventąją, prie jo linkio į Š, pievoje buvo iškasti penki žvalgomieji šurfai po 4 m^2. Viename iš jų (2) 147–150 cm gylyje nuo žemės paviršiaus buvo aptikta narviškos keramikos, medžio anglies, medžio gabalų.

Į Š nuo pagrindinio kelio į Šventąją išmatuota ir tyrinėjimams parengta 8x8 m dydžio (64 m^2) perkasa, orientuota Š–P bei V–

R kryptimis. Kasinėjimų metu buvo aptiktas kultūrinis sluoksnis, kuris tęsėsi ŠR–PV kryptimi, t. y. įžambiai parengtam tyrinėjimams plotui. Akmens amžiaus radinių gausėjo P kryptimi. Perkasos Š dalyje pavienių radinių pasitaikė tik pačiame perkasos ŠR kampe. Perkasos ŠV plotas pasirodė esąs neperspektyvus, ir čia buvo palikti neištirti 8 m^2. Taigi iš viso buvo ištirtas 56 m^2 plotas, kuriame buvo aptiktas vidurinio neolito Narvos kultūros kultūrinis sluoksnis su gausiais keramikos radiniais. Be keramikos, kultūriniame sluoksnyje buvo aptikta gintarinių, titnaginių bei medinių dirbinių. Pastarieji geriausiai išliko perkasos P dalyje, kur užfiksuotas kultūrinio sluoksnio smukimas žemyn link lagūnos. Kitaip, nei Šventosios 4-ojoje radimvietėje ir šurfuose, kur radiniai slūgsojo lagūnos–ežerėlio dugne, čia aptiktas gyvenvietės kultūrinis sluoksnis su žievės, medžio šakų bei akmenų konstrukcija, kuri žymėjo greičiausiai gyvenamojo būsto vietą. Į P nuo tiriamojo ploto yra grunto sandėliavimo vieta, po kuria turėtų būti išlikęs vertingas kultūrinis sluoksnis.

2005 m. archeologinės ekspedicijos metu trijuose objektuose buvo ištirtas bendras 164 m^2 plotas. Nustatyta, jog kultūrinio sluoksnio būklė sparčiai blogėja dėl pažeisto hidrologinio režimo. Gyvenvietės Š ir R pakraščiai buvo aptikti 2003 m. Gyvenvietės V ribos dar nepasiektos, tačiau aišku, jog kultūrinis sluoksnis į V nuo 2005 m. pagrindinės perkasos yra išlikęs ir perspektyvus tolesniems tyrinėjimams. Chronologinė ir kultūrinė paminklo interpretacija išlieka nepakitusi. Radiniai būdingi neolitinei Narvos kultūrai. Prie ežerėlio–lagūnos buvo apsistoję ir paliko pėdsakus vidurinio ir vėlyvojo neolito gyventojai (III tūkst. pr. Kr.).

Šventosios 2-oje gyvenvietėje buvo ištirta 20 m^2 į P ir PR–R nuo R. Rimantienės tyrinėto ploto. Iš viso buvo iškasti 54 m^2 dydžio šurfai. Viename iš jų gitijos sluoksnyje aptikta narviškos keramikos šukių ir medinių radinių. Būtina pratęsti paminklo tyrinėjimus ir ištirti likusią radimvietės dalį.

Statybų apnaikintame plote į Š nuo asfaltuoto kelio į Šventąją, tarp anksčiau tyrinėtų 1-osios ir 3-iosios neolitinių gyvenviečių buvo aptiktas kultūrinis sluoksnis su gausiais neolitiniais Narvos kultūros radiniais, ištirtas 56 m^2 dydžio plotas.

2005 m. Šventosios archeologinio komplekso tyrinėjimai parodė, jog tarp anksčiau ištirtų plotų dar yra nemažai vietų, kuriose išliko kultūrinis sluoksnis. Būtina iki statybų pradžios ištirti išlikusį kultūrinį sluoksnį. Visos naujos statybos paminklinėje teritorijoje gali būti pradėtos tik vietoje atlikus žvalgomuosius tyrimus, o kur buvo aptiktas kultūrinis sluoksnis – išsamius archeologinius kasinėjimus.

ŠVENTOJI ARCHAEOLOGICAL COMPLEX

In 2005 the archaeological expedition investigated plots at three archaeological sites. The investigations covered 164 m^2 in total. In the Šventoji settlement 26 an area of 88 m^2 was investigated; animal bones, potshards, as well as flint and amber items were found. The W boundaries of the settlement were not reached; nevertheless it was obvious, that the cultural layer stretching W from the trench excavated in 2005 was in a good condition and promising in regard to the future investigations. Chronological and cultural interpretation of the site investigated has not changed.

The finds were characteristic to the Neolithic Narva culture. On the bank of the lagoon–type lake traces of the Middle and the Late Neolithic camps (the 3rd millennium B.C.) were discovered.

In the Šventoji settlement 2 20 m² stretching S and SE–E from the plot excavated by R. Rimantienė were examined. Five test pits of 4 m² were excavated. In one of them in the gyttja layer potshards and wooden artefacts of the Narva culture type were discovered. Between the Neolithic settlements 1 and 3, which had been investigated earlier, another cultural layer penetrated with numerous finds of the Narva culture was discovered. Here 56 m² were investigated.

BALEVIČIŲ SENOVĖS GYVENVIETĖ

Gytis PILIČIAUSKAS

Balevičių senovės gyvenvietę archeologai aptiko 2003 m. žiemą, žvalgydami būsimo dujotiekio trasą Pabradės miške, į PV nuo Balevičių kaimo (4 pav.). Tada viename iš 7 šurfų, iškastame užankančio ežerėlio krante į R nuo dujotiekio trasos, buvo rastos 8 titnago nuoskalos. Gyvenvietė datuota akmens amžiumi (žr. *ATL 2003 metais,* V., 2005, p. 252).

2004 m. gyvenvietėje atlikti platesni archeologiniai žvalgymai ir tyrinėjimai, ištirtas 39 m² dydžio plotas. Tyrimų metu dujotiekio trasos vietoje rastos kelios XV–XVI a. virimo puodų šukės (*ATL 2004 metais,* V., 2006, p. 161–162). Remiantis 2004 m. tyrimų išvadomis, dujotiekio tiesimo darbai Balevičių senovės gyvenvietės ruože buvo sustabdyti. KVAD pareikalavo atlikti išsamius tyrinėjimus.

2005 m. Š užankančio ežerėlio krante, dujotiekio trasos vietoje išpjautoje miško proskynoje buvo ištirtas 576 m² dydžio plotas (5 pav.). Tyrimų metu pastebėti du stratigrafiniai sluoksniai – 10–20 cm storio pilkas miškožemis ir gelsvas smėlis, vietomis su nedideliais rieduliais. Gelsvame smėlyje radinių nebuvo, tačiau fiksuotos įvairių atspalvių dėmės – medžių kelmų vietos, laužavietės, XX a. šiukšlių duobė, trys artilerijos sviedinių sprogimo vietos, apkasas. Tarp radinių vyravo XX a. glazūruota keramika, stiklai, sviedinių skeveldros ir šrapnelis. Senesnę žmonių veiklą liudijo tik 7 apžiestos keramikos šukės, priklausiusios jau iš 2004 m. archeologinių tyrimų žinomiems puodams (6 pav.). Pirmojo indo sienelės buvo puoštos banguotomis linijomis. Sienelių storis – 9 mm. Molio masė liesinta smulkiomis ir vidutinio dydžio grūsto akmens priemaišomis. Indo briauna suplokštinta, kaklelis atriestas į išorę. Antrojo indo sienelės iš karto po kakleliu buvo puoštos įstrižų pailgų trikampių įkartų eilute. Molio masė liesinta smulkiais ir vidutinio stambumo grūsto akmens trupiniais. Puodo briauna apvali, kaklelis trumpas ir atlenktas į išorę. A. Žalnierius tokią keramiką, skirdamas nuo ankstyvosios lipdytinės bei vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų žiestosios, vadina tradicine ir datuoja XV–XVI a.

To paties ežerėlio šlaite, į R nuo dujotiekio trasos buvo iškasti trys 1 m² dydžio šurfai. Pirmasis iškastas prie 2003 m. tirto šurfo 1, kuriame buvo rastos 8 titnago nuoskalos. Po 10 cm storio miškožemiu čia buvo aptiktas rusvas smėlis, 20–30 cm gylyje palaipsniui pereinantis į balsvą smėlį – įžemį. Smėlyje bu-